

Anexa nr. II la Ordinul ministrului educației nr. 3702/21.04.2021

MINISTERUL EDUCAȚIEI

**Programa școlară
pentru disciplina**

TERAPII ȘI PROGRAME DE INTERVENȚIE

**Învățământ special
Clasele pregătitoare – a IV-a
Dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate**

București, 2021

Notă de prezentare

Disciplina de învățământ **Terapii și programe de intervenție** cuprinde o gamă variată de activități cu caracter terapeutic-compensatoriu și de abilitare-reabilitare care au ca finalitate dezvoltarea armonioasă a personalității elevului cu dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate, abilitarea acestuia cu mecanisme compensatorii, de comunicare independentă în vederea creșterii gradului de autonomie personală și socială.

Programa școlară pentru **Terapii și programe de intervenție** reprezintă o ofertă curriculară pentru clasele din învățământul special primar și gimnazial (de la clasa pregătitoare la clasa a X-a) pentru elevii cu dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate, având următoarea structură:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Competențe specifice
- Conținuturi
- Sugestii metodologice.

Disciplina **Terapii și programe de intervenție** face parte din aria curriculară **Terapia specifică și de compensare (individuale/ de grup)**, fiind prevăzută în *Planul-cadru de învățământ pentru învățământul special primar și gimnazial*, dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate, Anexa nr. 9 la O.M.E.N. nr. 3622/18.05.2018 privind aprobarea planurilor-cadru pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial.

Parte integrantă a disciplinelor cu caracter terapeutic, disciplina **Terapii și programe de intervenție** are alocate 8 ore săptămânal/clasă care sunt normate profesorului psihopedagog. Această disciplină de învățământ cuprinde activități terapeutice din următoarele domenii:

- *stimulare multisenzorială;*
- *educație psihomotrică;*
- *structurarea și dezvoltarea limbajului;*
- *tehnici alternative de comunicare;*
- *educație ritmică;*
- *stimulare cognitivă;*
- *tehnici de modelare comportamentală;*

Tipul activităților și ponderea acestora în cadrul programul săptămânal se stabilesc de către profesorul psihopedagog în funcție de particularitățile de vârstă și nevoile de dezvoltare ale elevilor, acestea fiind precizate în planurile de intervenție personalizată.

Activitățile din cadrul disciplinei **Terapii și programe de intervenție** se desfășoară în ședințe de aproximativ 15-45 de minute, individual sau cu grupuri de 2-3 elevi, în cabinete specializate sau în clasa în care este înscris elevul, în parteneriat cu profesorul de psihopedagogie specială sau cu profesorul educator.

Finalitățile activităților propuse în această programă au un caracter aplicativ și terapeutic, urmărind formarea unor competențe în sfera psihomotricității, comunicării, comportamentului și autonomiei personale și sociale, sporind gradul de adaptabilitate al elevilor cu dizabilități intelectuale, în vederea participării active la viața comunității, în concordanță cu viziunea propusă de *Strategia națională privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități 2014-2020*, "*Politicile sociale – de la «reabilitarea» individului la reformarea societății*" și *Strategia europeană pentru persoanele cu dizabilități 2010-2020 "Un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere"* care valorifică la rândul lor potențialul combinat al prevederilor *Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, ale *Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene* și al *Convenției Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități*.

Achizițiile, transpuse în programă sub forma competențelor (generale și specifice), converg spre dezideratul general de formare a unei personalități apte de a participa activ la viața în familie, de grup profesional și social.

Având în vedere particularități specifice elevilor cu dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate, în cadrul disciplinei **Terapii și programe de intervenție**, ponderea cea mai importantă din bugetul de timp o au activitățile de abilitare și reabilitare în domeniul comunicării, de structurare și dezvoltare a limbajului verbal și nonverbal, inclusiv prin metode alternative și augmentative de comunicare.

În elaborarea programei școlare pentru disciplina **Terapii și programe de intervenție** s-au avut în vedere următoarele:

- *adecvarea* curriculumului la realitățile interne ale sistemului de învățământ special și la realitățile societății, având ca obiectiv pregătirea elevului cu dizabilități intelectuale pentru viață și facilitarea integrării socio-profesionale;
- *echilibrarea* ponderii diferitelor activități terapeutice în funcție de particularitățile de vârstă și nevoile de dezvoltare ale elevilor;
- *flexibilitatea* curriculumului, parcurgerea și aplicarea acestuia permițând abordarea diferențiată a elevilor;
- *continuitatea* curriculumului, cu asigurarea unei treceri optime de la un ciclu de învățământ la altul;
- *diversificarea* criteriilor de structurare a conținutului, conform nivelului de dezvoltare atins de elev;
- *corelarea* activităților propuse prin curriculum cu idealul educațional;
- *utilitatea* curriculumului pentru cei cărora se adresează (profesori – elevi – familie – comunitate), relevată prin componentele specifice programei.

Din considerente metodologice, programa școlară pentru disciplina **Terapii și programe de intervenție** a fost structurată pe cicluri de învățământ, pentru nivel primar și gimnazial. Însă având în vedere complexitatea diagnosticelor, multitudinea de sindroame întâlnite, nivelul de severitate și gradul de dizabilitate al elevilor din clasele care parcurg curriculum din *Anexa nr. 9 la O.M.E.N. nr. 3622/18.05.2018 privind aprobarea planurilor-cadru pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial*, activitățile de învățare care se regăsesc în programa de nivel primar se pot desfășura pe tot parcursul școlarității, existând situații posibile în care un elev cu dizabilități intelectuale grave, severe sau asociate să nu atingă la sfârșitul clasei a IV-a nivelul superior al competențelor stabilite pentru învățământul special primar.

Competențe generale

- 1. Receptarea și transmiterea de mesaje simple orale în contexte familiare**
- 2. Receptarea și formularea de cuvinte și mesaje simple scrise în contexte familiare**
- 3. Utilizarea mijloacelor alternative de comunicare pentru receptare și transmiterea de mesaje simple**
- 4. Explorarea proprietăților obiectelor și fenomenelor din mediul familiar prin intermediul experiențelor senzoriale**
- 5. Utilizarea unor tehnici simple de autocontrol comportamental în contexte familiare**

CLASA PREGĂTITOARE – CLASA a IV-a**Competențe specifice și exemple de activități de învățare****1. Receptarea și transmiterea de mesaje simple orale în contexte familiare**

Clasa pregătitoare – Clasa a IV-a	
1.1. Perceperea, identificarea și discriminarea de sunete cunoscute din mediul înconjurător și localizarea surselor sonore	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de ascultare și identificare a unor semnale sonore (zgomote, sunete, onomatopee): <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de recunoaștere și denumire a zgomotelor specifice mediului ambiant sau provocate; • exerciții de identificare și reproducere a sunetelor din natură (onomatopee); • exerciții de diferențiere a sunetelor emise de diverse instrumente muzicale; • exerciții de recunoaștere a vocii persoanelor familiare; - exerciții de localizare a surselor pentru diferite semnale sonore.
1.2. Identificarea și discriminarea sunetelor dintr-un cuvânt și recunoașterea poziției acestora	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de educare/ dezvoltare a auzului fonematic; - exerciții de pronunțare a unor serii de silabe opuse, luate din cuvinte paronime; - exerciții de diferențiere a consoanelor surde de cele sonore; - exerciții de diferențiere a sunetelor cu punct de articulare apropiat; - exerciții de transformare a cuvintelor prin înlocuiri de sunete sau silabe; - exerciții de analiză fonetică, prin indicarea primului și ultimului sunet dintr-un cuvânt, poziția fonemului la început, la mijloc sau la sfârșit; - exerciții de pronunțare ritmică a denumirilor unor obiecte, ființe sau acțiuni care se deosebesc printr-un singur sunet. - exerciții de despărțire a cuvântului în silabe și descoperirea sunetelor ce compun fiecare silabă; - exerciții de identificarea sunetului nou; - exerciții de pronunție a sunetului nou; - jocuri pentru descoperirea sunetului nou în diferite cuvinte.
1.3. Identificarea semnificației unui mesaj simplu pe teme familiare, constituit din 1-2 unități semantice	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de ascultare și înțelegere a unor mesaje accesibile, însoțite de suport concret-intuitiv (obiectual/ imagistic); - exerciții aplicative de executare de comenzi verbale simple; - exerciții de formare a comportamentului de receptor activ; - joc de rol cu imitarea unor acțiuni/ simularea unor roluri situaționale.
1.4. Emiterea de sunete, silabe și pronunțarea de cuvinte uzuale cu rol comunicațional	<ul style="list-style-type: none"> - exersarea aparatului fono-articulator: <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de coordonare generală; • antrenamente ludice de exersare a aparatului fono-articulator (gimnastică maxilară, linguală, pentru buze, obraji, văl palatin etc.); - exersarea inspir-expirului: <ul style="list-style-type: none"> • exerciții-joc de respirație nonverbală și verbală; - exersarea vocii (întindere, intensitate, rezistență); - exerciții pentru întărirea sunetelor existente deja în repertoriu; - exerciții de impostare corectă a fonemelor pronunțate deficitar; - exerciții de emisie, fixare și consolidare a sunetului; - exerciții de introducere a sunetului în silabe, cuvinte, propoziții simple; - exerciții de automatizare a sunetului în cuvinte și propoziții.

1.5. Formularea de mesaje orale simple

- exerciții de formulări de propoziții cu/ fără suport imagistic;
- repovestiri scurte cu suport imagistic/ cuvinte de sprijin;
- exerciții de utilizarea pronumelui personal, însoțit de verb;
- exerciții de integrare propozițională, după suport obiectual și/sau imagistic;
- exerciții de completare a unui enunț simplu cu început dat;
- exerciții de completare de propoziții lacunare simple.

1.6. Participarea la dialoguri scurte, dirijate, în situații de comunicare uzuale

- exerciții de ascultare activă;
- exerciții joc de adresare de întrebări simple/formulare de răspunsuri;
- exerciții-joc de utilizare a unor formule de adresare, de menținere și de încheiere a unei conversații;
- exerciții-joc de utilizare a unor formule de politețe.

2. Receptarea și formularea de cuvinte și mesaje simple scrise în contexte familiare**Clasa pregătitoare – Clasa a IV-a****2.1. Identificarea semnificației unor imagini care prezintă întâmplări, fenomene, evenimente familiare**

- exerciții de povestire după imagini;
- jocuri de verbalizare a unor imagini/ acțiuni;
- exerciții-joc de aranjare cronologică a imaginilor din poveste;
- exerciții de asociere a imaginii cu mesaje simple scrise;
- exerciții de citire a imaginilor, cu alcătuire de propoziții simple;
- exerciții de completare a unei povestiri simple pe baza unor imagini date;
- exerciții de sinteză perceptuală (puzzle, completare imagini lacunare).

2.2. Recunoașterea și citirea literelor mari și mici de tipar și/sau de mână și a cuvintelor uzuale

- exerciții de identificare-diferențiere și fixare mnezică a literelor;
- exerciții de citire a literelor redată vizual sau pe diferite suporturi;
- exerciții de citire tactilă a literelor;
- exerciții de asociere literă- imaginea unui cuvânt care începe cu sunetul corespunzător literei;
- exerciții de asociere fonem-literă-grafem;
- exerciții de identificare a literei dintr-un grup dat;
- exerciții de redare a grafemului cu sprijin de puncte/ cu ajutorul săgeților; prin metoda citirii globale;
- exerciții de progresie stânga-dreapta în descifrarea grafismelor, cuvintelor;
- exerciții de identificare a literelor pe tastatură;
- exerciții de citire a unor cuvinte mono-, bisilabice;
- exerciții de completare a unor cuvinte lacunare.

2.3. Înțelegerea semnificației unui cuvânt scris și asocierea cu obiectul sau imaginea corespunzătoare

- exerciții de identificare a unei imagini pe baza unui text scurt;
- exerciții de asociere a cuvintelor scrise cu un suport concret;
- exerciții de asociere obiect- imagine-cuvânt;
- exerciții de integrare a unui cuvânt într-o categorie;
- exerciții de redare a semnificației unui cuvânt prin desen.

2.4. Identificarea semnificației unor mesaje scrise simple

- exerciții de citire globală a cuvintelor mono- și bisilabice;
- exerciții de citire, în ritm propriu, a silabelor, cuvintelor mono-, bi- și trisilabice;
- exerciții de citire selectivă, cu sprijinul profesorului;
- exerciții de citire expresivă, după model;
- exerciții de înțelegere a semnificației cuvintelor și utilizarea lor în situații adecvate;

- exerciții de identificare a semnificației unui text simplu;
- jocuri de rol.

2.5. Trasarea elementelor grafice și a conturilor literelor, folosind resurse variate

- exerciții pentru familiarizare cu „suprafața plană” și cu „linia”
- exerciții pentru folosirea unor spații grafice variate (perete, tablă, masă, caiet etc.), orizontal, vertical, oblic;
- exerciții de orientare corespunzătoare în spațiul grafic al caietului/ al fișei de lucru;
- exerciții de progresie stânga-dreapta în trasarea grafemelor;
- exerciții de executare de grafeme ce diferă ca orientare și structură;
- exerciții de ordonare/ completare a unor grafeme date;
- exerciții pentru identificarea grafemelor dintr-un ansamblu structurat;
- exerciții pentru identificarea unor litere;
- exerciții de înțelegere a elementelor componente ale unei litere (analiza grafică verbalizată)
- exerciții de conturare a literelor, utilizând diferite tehnici:
 - conturarea literelor cu degetul în lada de nisip
 - conturarea literelor cu degetul pe suprafața unei mese
 - conturarea literelor cu degetul a literelor decupate
 - conturarea literelor cu degetul în aer
 - conturarea literelor după un model dat (prin suprapunere)
 - colorarea literelor
 - confecționarea unor litere din sârmă/ modelarea din plastilină
 - decuparea literelor
 - trasarea literelor cu diferite instrumente (pensulă, cretă, carioca, creioane)
- exerciții de recunoaștere a literelor pe diferite suporturi;
- exerciții de reproducere a literelor după model, utilizând instrumente variate;
- exerciții de asociere a literei cu o imagine;
- exerciții de copiere a literelor.

2.6. Scrierea literelor de tipar și de mână și a cuvintelor simple, uzuale

- exerciții de identificare a literelor pe diferite suporturi;
- exerciții de recunoaștere și diferențiere a literelor mari și mici de mână și de tipar;
- exerciții de asociere a literei cu sunetul corespunzător;
- exerciții de transpunere a sunetelor în literele corespunzătoare;
- exerciții de scriere a literelor după dictare;
- exerciții de transcriere din litera de tipar în litera de mână/ asociere fonem - literă mare de tipar (scriere majusculă sau tastare pe computer);
- exerciții de copiere a unor cuvinte simple;
- exerciții de scriere de cuvinte simple prin dictare;
- exerciții de scriere corectă, lizibilă.

2.7. Utilizarea principalelor semne de punctuație în comunicarea scrisă.

- exerciții de identificare a principalelor semne de punctuație;
- exerciții pentru diferențierea semnelor de punctuație;
- exerciții de scriere a semnelor de punctuație;
- exerciții de completare a principalelor semne de punctuație în propoziții lacunare;
- exerciții de asociere a semnelor de punctuație cu tipul de propoziție corespunzător.

2.8. Scrierea unor mesaje simple, în contexte uzuale de comunicare, folosind materiale diverse

- exerciții de transmitere a unor mesaje simple;
- exerciții de scriere a unor mesaje simple pe diferite suporturi
- exerciții de scriere de mesaje pe bază de imagini, situații concrete, cuvinte date;
- exerciții de formulare a unor bilete adresate unor persoane cunoscute.

3. Utilizarea mijloacelor alternative de comunicare pentru receptare și transmiterea de mesaje simple

Clasa pregătitoare – Clasa a IV-a
<p>3.1. Înțelegerea și transmiterea de mesaje simple prin limbaj expresiv sau corporal în mediul familiar</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de citire a expresiilor mimico-faciale; - exerciții de reproducere a unui model mimico-gestual; - exerciții de comunicare prin limbaj expresiv sau corporal; - exerciții de asociere a expresiilor mimico-faciale cu pictograme adecvate; - exerciții de transmitere a unor răspunsuri la întrebări simple prin gesturi; - exerciții de exprimare a unor sentimente utilizând limbajul expresiv și/sau corporal; - jocuri de mimă și pantomimă.
<p>3.2. Extragerea semnificației unui enunț format din 2-4 pictograme</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de asociere corectă obiect/ acțiune – pictogramă; - exerciții de percepere adecvată a modalităților de etichetare, cu ajutorul pictogramelor, a categoriilor de obiecte din clasă; - exerciții de citire a unui enunț format din 2-4 pictograme; - exerciții de executare a unor sarcini simple, prezentate pictografic, gestual și verbal; - exerciții de redare a răspunsului la întrebări formulate cu ajutorul pictogramelor; - exerciții de formulare de întrebări pe baza unui enunț format din pictograme.
<p>3.3. Indicarea de pictograme în scop comunicațional, de pe o tablă de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de etichetare corespunzătoare a obiectelor din mediul înconjurător și ființelor cu simboluri accesibile – pictograme; - exerciții de asociere a pictogramelor cu un obiect/o acțiune; - exerciții de diferențiere a categoriilor de pictograme: persoane, obiecte, acțiuni, însușiri - după codul culorilor; - exerciții de indicare de pictograme pentru a solicita satisfacerea unei trebuințe; - exerciții de compunere a unor mesaje simple utilizând pictograme, pe baza receptării mesajului verbal; - exerciții-joc de utilizare a pictogramelor pentru a formula răspunsuri la întrebări; - exerciții de emisie a unor mesaje simple prin care solicită/ofere informații, utilizând pictograme.

4. Explorarea proprietăților obiectelor și fenomenelor din mediul familiar prin intermediul experiențelor senzoriale

Clasa pregătitoare – Clasa a IV-a
<p>4.1. Identificarea proprietăților obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea tuturor analizatorilor</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a stimulilor vizuali: <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de identificare obiectuală și imagistică; • exerciții-joc de clasificare, serie, grupare, sortare după un criteriu (culoare, formă, mărime); - exerciții de recunoaștere a stimulilor olfactivi și gustativi <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de identificare a diferitelor fructe și alimente după miros/ gust; - exerciții de identificare tactilă <ul style="list-style-type: none"> • joc didactic-recunoașterea obiectelor (mulaje fructe, forme geometrice prin pipăit, în prezența/ absența văzului) - exerciții de identificare, denumire și localizare a unor semnale sonore (zgomote, sunete, onomatopee); - exerciții de sesizare a unor caracteristici simple și de asociere cu obiectele corespunzătoare;

<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de explorare și descoperire a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori.
<p>4.2. Exersarea structurilor perceptiv-motrice de bază</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții pentru formarea noțiunilor de culoare (roșu, alb, negru, galben, albastru, verde); mărime (mare-mic; lung-scurt; subțire-gros etc); formă (punct, linie, cerc, pătrat etc), direcție (dreapta-stânga; înainte-înapoi etc.): <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de identificare, sortare obiectuală și imagistică, după un criteriu; • exerciții de identificare, sortare imagistică, utilizând diferite dispozitive digitale; • exerciții simple de sinteză perceptuală (puzzle, incastrare, completare imagine lacunară etc.); • exerciții de orientare în spațiul larg de scris (planșe, coli mari de desen); • exerciții-joc de asociere a momentelor zilei cu activitățile corespunzătoare; • exerciții-joc de orientare temporală: calendarul anotimpurilor.
<p>4.3. Identificarea elementelor schemei corporale</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții-joc de identificare a elementelor principale ale schemei corporale proprii și ale partenerului: în oglindă, pe un coleg/ pe o păpușă, în imagini; - exerciții de observare a alcătuirii corpului: <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de motricitate generală, cu antrenarea diferitelor părți ale corpului; • exerciții de folosire, la comandă, a principalelor părți ale corpului; - exerciții-joc de reconstituire a obiectului din părți (păpușa demontabilă); - exercițiu ludic de asociere: imagine - parte corporală corespunzătoare; - redarea schemei corporale în plan obiectual-acțional; - exerciții de modelare/colorare a figurii umane, după model; - exerciții-joc de asociere: parte corporală (organ de simț) - simț corespunzător; - jocuri de mimă și pantomimă.
<p>4.4. Exersarea lateralității și coordonării senzorio-motorii</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de stimulare a membrului dominant, cu oferire de repere verbale pentru recunoașterea sa; - exerciții de manevrare de diferite obiecte cu executarea unor mișcări precum răsucire, decupare, desenare; - exerciții de coordonare oculo-motorie; - exerciții de divertisment grafic în spații determinate; - exerciții de utilizare a părții dominante în activitate curentă; - exerciții de localizare a unui obiect, prin raportare la schema corporală; - jocuri de mișcare pe ritmuri simple.

5. Utilizarea unor tehnici simple de autocontrol comportamental în contexte familiare

Clasa pregătitoare – Clasa a IV-a
<p>5.1. Identificarea emoțiilor proprii și ale celorlalți în contexte familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a diferitelor tipuri de emoții în contexte familiare; - exerciții de exprimare a diferitelor stări emoționale prin realizarea unor desene, modelaje din lut și plastelină, colaje etc.; - exerciții de identificare a soluțiilor proprii pentru exprimarea în mod adecvat a emoțiilor; - exerciții de diferențiere a reacțiilor emoționale adecvate și neadecvate în diferite contexte sociale; - discuții de grup, pe baza experienței personale, despre dezavantajele unor reacții emoționale și comportamentale neadecvate; - jocuri de mimă; - dialoguri având ca suport imagini care surprind emoții de bază, cu ajutorul cărora să se analizeze diferite stări emoționale; - activități de exprimare a diferitelor stări emoționale prin: desene, cântece, modelaje

<p>din lut și plastilină, roluri în scenete scurte;</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de exprimarea a emoțiilor în situații variate (dramatizări); - exerciții de verbalizare a ideilor, gândurilor, emoțiilor față de unele situații date; - miniscenete cu marionete, măști.
<p>5.2. Manifestarea comportamentelor adaptative de bază în contexte familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții aplicative de comunicare și comportare adecvată în situații familiare; - exerciții de identificare a relațiilor pozitive/ armonioase între colegi (cooperare, colaborare, prietenie, toleranță, întraajutorare, competiție); - exerciții de emiterea unor afirmații despre diferite stări emoționale date; - exerciții-joc de evidențiere a relațiilor de grup; - dialoguri situaționale privind relațiile în cadrul grupurilor/ despre grupuri, cu sau fără suport imagistic; - vizionare de filme privind raporturile din cadrul grupurilor; - joc de rol; - dramatizări.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa pregătitoare – clasa a IV-a
Comunicarea orală	<ul style="list-style-type: none"> - Actul fono-articulator - Auzul fonematic - Sunetul - Silaba - Cuvântul - Propoziția simplă - Limbajul expresiv - Limbajul dialogat - Asociere fonem-literă mică și mare de mână și tipar
Comunicarea scrisă	<ul style="list-style-type: none"> - Orientarea în spațiul paginii - Elemente grafice - Asociere fonem-literă-grafem - Litera mare de tipar; litera mare de mână - Litera mica de tipar; litera mica de mână - Transpunerea corectă în scris a literelor, cuvintelor, a propozițiilor simple (copiere, dictare) - Îmbinarea cuvintelor în propoziții simple - Semne de punctuație: punctul, virgula, două puncte, semnul întrebării, semnul exclamării. - Mesaje transmise în scris, în contexte uzuale
Mijloace alternative de comunicare	<ul style="list-style-type: none"> - Comunicare augmentativă și alternativă: desene, fotografii, cărți de comunicare cu pictograme, limbaj mimico-gestual, Makaton, Signalong, PECS, tehnologii asistive (dispozitive low și high-tech)
Obiecte și fenomene din mediul familiar	<ul style="list-style-type: none"> - Proprietăți ale obiectelor și fenomenelor din mediul familiar - Structuri perceptiv-motrice de bază - Schema corporală - Lateralitatea și coordonarea senzorio-motorie
Dezvoltare socio-emoțională	<ul style="list-style-type: none"> - Exprimarea emoțiilor de bază - Înțelegerea și respectarea emoțiilor celorlalți

Domenii de conținut	Clasa pregătitoare – clasa a IV-a
Comunicarea orală	<ul style="list-style-type: none"> - Actul fono-articulator - Auzul fonematic - Sunetul - Silaba - Cuvântul - Propoziția simplă - Limbajul expresiv - Limbajul dialogat - Asociere fonem-literă mică și mare de mână și tipar
Comunicarea scrisă	<ul style="list-style-type: none"> - Orientarea în spațiul paginii - Elemente grafice - Asociere fonem-literă-grafem - Litera mare de tipar; litera mare de mână - Litera mică de tipar; litera mică de mână - Transpunerea corectă în scris a literelor, cuvintelor, a propozițiilor simple (copiere, dictare) - Îmbinarea cuvintelor în propoziții simple - Semne de punctuație: punctul, virgula, două puncte, semnul întrebării, semnul exclamării. - Mesaje transmise în scris, în contexte uzuale
Mijloace alternative de comunicare	<ul style="list-style-type: none"> - Comunicare augmentativă și alternativă: desene, fotografii, cărți de comunicare cu pictograme, limbaj mimico-gestual, Makaton, Signalong, PECS, tehnologii asistive (dispozitive low și high-tech)
Obiecte și fenomene din mediul familiar	<ul style="list-style-type: none"> - Proprietăți ale obiectelor și fenomenelor din mediul familiar - Structuri perceptiv-motrice de bază - Schema corporală - Lateralitatea și coordonarea senzorio-motorie
Relaționare interpersonală	<ul style="list-style-type: none"> - Tipuri de comportamente - Reguli de comportament în relația cu ceilalți - Comunicarea eficientă - Reguli de comunicare în mediul familial - Reguli de comunicare în mediul școlar
Reguli și norme de comportament adaptativ	<ul style="list-style-type: none"> - Grupuri de apartenență - Comportamente în grupurile de apartenență: - Comportamente bazate pe respect, sinceritate, cinste, grijă față de sine și față de ceilalți - Comportamente bazate pe lipsă de respect, minciună, necinste, lipsă de grijă față de sine și față de ceilalți

Sugestii metodologice

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta cadrul didactic în aplicarea programei școlare de **Terapii și programe de intervenție** pentru proiectarea și derularea activităților specifice de: *stimulare multisenzorială, educație psihomotrică, structurarea și dezvoltarea limbajului, tehnici alternative de comunicare, educație ritmică, stimulare cognitivă, tehnici de modelare comportamentală.*

Activitățile de **”Terapii și programe de intervenție”** se stabilesc în funcție de tipul de dizabilitate și de nivelul de severitate al diagnosticului elevului și se realizează prin planuri de intervenție personalizată de către profesorul psihopedagog; orele din această categorie sunt alocate pe clasă/ pe săptămână.

De asemenea, aceste tipuri de activități se desfășoară în ședințe de aproximativ 15-45 de minute, individual sau cu grupuri de 2-3 elevi, în cabinete specializate sau în clasa în care este înscris elevul, în parteneriat cu profesorul de psihopedagogie specială sau cu profesorul educator.

Cadrul didactic va urmări ca actul educational – terapeutic - compensatoriu să vizeze crearea unor situații de învățare cu un pregnant caracter terapeutic - compensatoriu, în vederea formării unor competențe în sfera cunoașterii, dar și creșterea gradului de adaptabilitate și independență al elevilor cu dizabilități intelectuale.

Pentru aplicarea în mod eficient a programei de ”Terapii și programe de intervenție” este necesar să evidențiem câteva idei cu caracter general care definesc strategia de organizare și aplicare a acestui tip de activități de intervenție:

- *programarea activităților se va face în funcție de caracterul terapeutic al educației;*
- *elaborarea de programe de intervenție educațional-terapeutică personalizate;*
- *utilizarea unor structuri de activitate integrată bazate pe principiul interdisciplinarității;*
- *evaluarea trebuie privită ca o componentă esențială de valorificare a rezultatelor și de optimizare a proceselor incluse în derularea actului educațional-terapeutic-compensatoriu.*

Strategii didactice:

Metodele de învățământ vor fi selectate în raport cu contribuția specifică în formarea competențelor, conținutul activităților educațional-terapeutice și cu particularitățile elevilor (vârsta, nivelul dezvoltării psihice, tipul și gradul dizabilității, specificitatea mijloacelor de comunicare alternative). Se pot utiliza o varietate de metode didactice: metode de simulare, metode activ-participative, demonstrația, metoda imitației, a modelării, a fragmentării operațiilor în secvențe mici și înlănțuirea lor, metode specifice de structurare și organizare spațio-temporală, metode de terapie comportamentală etc

Metodele de simulare (bazate pe jocul didactic și dramatizare) pot fi aplicate cu succes, facilitând participarea activă, emoțională a elevilor, constituind și un mijloc de socializare și interrelaționare.

În contextul activităților didactice specifice învățământului special *metoda demonstrației, a modelării sau a imitației* sunt potrivite și eficiente în actul educational – terapeutic - compensatoriu datorită compatibilității dintre specificul lor și particularitățile de învățare ale elevilor cu dizabilități.

Utilizarea *metodelor activ-participative* vor permite elevului cu dizabilități intelectuale atingerea competențelor prin efort personal sau prin colaborare cu alți colegi. Specific acestor metode este faptul că stimulează interesul pentru cunoaștere, facilitează contactul cu realitatea înconjurătoare și dezvoltă învățarea prin cooperare. Acestea contribuie la formarea competențelor referitoare la ascultarea activă, luarea deciziei, autonomiei personale, responsabilității și participării sociale.

Selecția, stabilirea și integrarea *mijloacelor de învățământ* în cadrul activităților educațional-terapeutice se realizează prin corelarea permanentă a acestora cu

specificul competențelor vizate, al conținuturilor concrete și al metodelor și procedeelelor didactice utilizate. Se va avea permanent în vedere particularitățile utilizării mijloacelor de învățământ în educația specială: importanța mijloacelor concret-intuitive la elevii cu dizabilități intelectuale; utilizarea mijloacelor moderne audio-vizuale și informatice, precum și utilizarea de softuri educationale.

În cazul elevilor cu dizabilități intelectuale unele mijloace pot avea și un rol compensator, antrenând dezvoltarea unor competențe specifice.

Planificarea și proiectarea didactică:

Programa școlară reprezintă documentul curricular oficial de referință pentru elaborarea planificării anuale și semestriale.

Planificarea, ca activitate de organizare a actului educational – therapeutic - compensatoriu se concretizează în elaborarea planificării calendaristice, care cuprinde planificarea anuală și semestrială a activităților, urmate de elaborarea programelor de intervenție.

Elaborarea planificării calendaristice presupune parcurgerea următoarelor etape:

- corelarea competențelor specifice cu conținuturile prezentate în programa școlară;
- stabilirea unităților de învățare;
- stabilirea succesiunii parcurgerii unităților de învățare;
- stabilirea bugetului de timp necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Planificarea anuală poate fi realizată potrivit tabelului de mai jos:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Nr. ore	Observații

Planificarea anuală presupune:

- identificarea unităților de învățare și a succesiunii acestora;
- asocierea unităților de învățare cu competențele specifice;
- eșalonarea în timp (precizarea numărului de ore pentru fiecare unitate de învățare).

Planificarea semestrială poate fi elaborată astfel:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Conținuturi	Nr. ore/ perioada	Observații

Planificarea semestrială presupune parcurgerea următoarelor etape:

- realizarea asocierilor dintre competențele specifice și conținuturi;
- distribuirea conținuturilor pe unități de învățare;
- stabilirea succesiunii de parcurgere a unităților de învățare;
- alocarea timpului considerat necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Având în vedere specificul activităților de *Terapii și programe de intervenție*, proiectarea activităților educational-terapeutice se realizează prin **planul de intervenție personalizat**. Acesta reprezintă un instrument educațional de planificare și programare a activităților educațional-terapeutice și de concentrare a intervențiilor, pe baza unui proces de identificare a capacităților, abilităților, competențelor elevilor cu dizabilități intelectuale.

Programul de intervenție personalizat cuprinde o primă parte care se referă la datele de identificare ale elevului, urmand, ca cea de a doua parte să descrie, pe scurt, dificultățile pe care le întâmpină elevul (acestea constituind rezultate ale evaluării complexe). Pe baza acestor rezultate se stabilesc prioritățile de intervenție, concretizate în activități cu caracter educațional- terapeutic-compensatoriu și structurate într-un program care cuprinde: competențe, conținuturi, precum și metode și mijloace de realizare.

Programul de intervenție personalizat poate fi structurat, conform următorului tabel:

Competențe	Conținuturi	Metode și mijloace de realizare	Perioada de intervenție	Criterii minimale de apreciere a progreselor	Metode și instrumente de evaluare

Revizuirea programului de intervenție se face în funcție de rezultatele evaluărilor periodice care consemnează obiectivele realizate, dificultățile întâmpinate, precum și metodele care au avut impact ridicat, fie el pozitiv sau negativ.

Evaluarea

Evaluarea elevilor cu dizabilități intelectuale se realizează în contexte diferite, atât prin metode tradiționale, cât și prin metode moderne de evaluare. Ea are o funcție puternic ameliorativă, întreg procesul educațional-terapeutic-compensatoriu adaptându-se permanent în funcție de rezultatele acesteia.

Având în vedere faptul că la activitățile de **Terapii și programe de intervenție** nu se realizează aprecierea prin note sau calificative, va fi utilizată preponderent evaluarea de progres, raportată la competențele vizate prin documentele de proiectare a intervenției educațional-terapeutice- compensatorii.

Contexte, factori și medii de instruire

Spre deosebire de activitățile de predare-învățare-evaluare care se desfășoară de regulă, în sălile de clasă, activitățile educațional-terapeutice- compensatorii, prin specificul lor, se pot desfășura în cabinete specializate sau în clasa în care este înscris elevul, în parteneriat cu profesorul de psihopedagogie specială sau cu profesorul educator.

În proiectarea acestui tip de activități se va avea în vedere corelarea metodelor și mijloacelor adecvate cu contextele și mediile de intervenție cele mai potrivite demersului educațional-terapeutic-compensatoriu.

Bibliografie

1. Anca, M., (2003), *Logopedie*, Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană;
2. Cozma, A., (2008), *Psihopedagogia comunicării la copiii cu dizabilități mintale*, București: Editura RAR;
3. Cucuș, C., (2000), *Pedagogie generală*, Iași: Editura Polirom;
4. Gherguț, A., (2005), *Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Iași: Editura Polirom;
5. Popovici, D.V., (2000), *Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale*, București: Editura Pro Humanitate;
6. Popovici, D.V., (2016), (coord.), *Strategii de comunicare augmentativă și alternativă pentru copiii nonverbalii*, București: Editura Universității din București;

7. Popovici, D.V., Racu, A., Dani, A., Crețu, V., (2009), *Intervenția recuperativ-terapeutică pentru copiii cu dizabilități multiple*, Chișinău: Editura Ruxandra;
8. Verza, E., Verza, E.F., (2011), (coord.), *Tratat de psihopedagogie specială*, București: Editura Universității din București;
9. Verza, E., (2003), *Tratat de logopedie*, vol. I, București: Editura Fundației Humanitas;
10. Verza, E., (2009), *Tratat de logopedie*, vol. II, București: Editura Semne;
11. Vlad, M., Ghilaș, I., Cozma, A., Vasiliu, C.-M., (2009), *Dicționar enciclopedic de Psihopedagogie specială*, București: Editura Fundației Culturale Marin Speteanu;
12. Vrăsmaș, E., (1999), *Învățarea scrisului - o perspectivă comprehensivă și integrativă*, București: Editura Pro Humanitate;
13. Vrăsmaș, E., Stănică, C., (1997), *Terapia tulburărilor de limbaj – Intervenții logopedice*, București: Editura Didactică și Pedagogică;
14. *** (2016), *Repere pentru proiectarea și actualizarea curriculumului național*. Document de politici educaționale, Institutul de Științe ale Educației;
15. *** (2014), *Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar - Planuri-cadru de învățământ și programe școlare*, anexă la O.M.nr.3593/18.06.2014;
16. *** (2011), *Legea Educației Naționale Nr. 1/2011 și actele normative subsecvente acesteia*, referitoare la învățământul special și special integrat;
17. *** *Planurile-cadru, programele școlare în vigoare*.

Grupul de lucru:

Liana Maria MITRAN, coordonator Ministerul Educației

Romeo Adrian COZMA, coordonator Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Cozma Romeo Adrian	Inspectoratul Școlar al Municipiului București
Mozer-Schonborn Lucian	Școala Gimnazială Specială Nr. 7 București
Vasile Marinela	Școala Gimnazială Specială "Constantin Păunescu" București
Suță Lizia	Școala Gimnazială Specială "Constantin Păunescu" București
Perșinaru Sorina Marinela	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Ionescu Corina	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Meran Mariana	Școala Gimnazială Specială "Sf. Nicolae" București